

16.81x25.92	1	עמוד 2	הארץ - חרבות וספרות	02/11/2018	65802322-8
הרואים את הקולות - מאת יורם יום טו - 25910					

רשימות תל אביביות | אברהם בלבן

עורב על אנטנה. "זאת אחת הציפורים האינטליגנטיות ביותר שישראל" צילום: אביבה עיריגיל

פוליטיקה וחיות אחרות

סיוור עם הפרופסור יורם יום־טוב אצל האזרחים הנסתרים של העיר: עטלפים, עורבים ויונים

אנחנו יושבים בשעת צהריים בבית קפה בכיכר הבימה. בתוך בית הקפה קריר ורועש. בחוץ שרב סתווי. האנשים המעטים החוצים את הכיכר אינם מפריעים לעורבים הקופצים בקלילות על המרצ' פות, נעים מצד לצד כבעלי בית שאננים. מעבר לזוכית, מתחת לעץ סיגלון, עורב נושא בגאון שקית בִּמְבָה גדולה. הוא מרים אותה בצדה האחד ומנער, אבל דבר לא נשפך ממנה. הוא אוהו בפניה אחרת ומנער, לשווא. בסופו של דבר הוא מצליח למצוא את הזווית המדויקת שממנה עולה בירו לפרוק את מטענה ומנקר במהירות את שללו. יום־טוב: "הם יכולים לעשות דברים הרבה יותר מסר־בכים, תאמין לי. זאת אחת הציפורים האינטליגנטיות ביותר שי־שנן. אם ילד מטפס על עץ ופוגע בקן שלהם, הם יכירו את הילד הזה, יתקפו אותו ויזכרו אותו". אבל בדרך כלל, הוא מוסיף, כשלנו נדמה שעורבים תוקפים אותנו זה סתם שעשוע מבחינתם. יש להם הרבה מקומות קינון, יש להם הרבה אוכל. בקיצור, הרבה זמן פנוי שצריך להעביר.

אנחנו יוצאים לטייל קצת בעיר החמה ויורדים בשדרות ח"ן. מתברר להפתעתנו ששנינו היינו באותו זמן בקיימברידג' בענייני הוראה ומחקר ואנחנו מחליפים זיכרונות על מקומות שאהבנו בעיר היפה הזאת, אבל השיחה חוזרת מיד לתל אביב. ליד פחי האשפה החבויים בצדי הבתים זרוק לכלוך רב. יום־טוב מתלונן על אחי־נו בני ישראל שאוהבים להשאיר אשפה גם מחוץ לפחים: "אפילו אם נתעלם משאלות של אסתטיקה ושל היגיינה, זה מצב לא טוב. זה גורם לכך שיש בעלי חיים, קיפודים למשל, שמגיעים בשכונות מסוימות בתל אביב לעודף אוכלוסיה, לצפיפות כזאת שגורמת להם למחלות".

בכיכר העירייה להקת יונים גדולה מהדסת מול אנדרטת השואה והתקומה של תומרקין. הנקבות עסוקות בניקור פיסות לחם לבן הפזורות בשפע על המרצפות והזכרים עסוקים בעיקר בנקב בות, מנפחים את חום, הומים, משימים עצמם מנקרים ומיד מנפחים שוב את חום. הזכרים האלה לפחות לא אלימים, אומר יום־טוב. הוא מספר כי במחקר שנעשה לאחרונה ברמת אביב הישנה התברר כי למרות שזוגות של יונק הרבש הם מונוגמיים לפחות שליש מן הגור־זלים מופרים על ידי זכר שאינו בן זוגה הקבוע של הנקבה. ההסבר של החוקרים: הזכרים מאוד תוקפניים והנקבות חוששות כי אם לא ייענו לחיזור האלים הנה בסופו של דבר יתקפו הזכרים את גוזליהן. אנחנו הולכים לתפוס קצת צל ליד הבריכה האקולוגית שבמ־קום. אני מראה לבן שיחי שני עצי לגרסטריה עתיקים הפורחים סמוך אלינו. יום־טוב מאזין לי בנימוס וחוזר ללהקת היונים שע־זבנו מאחורינו: "היונה היא ציפור ממש טיפשה בהשוואה לעורב". אחרי רגע הוא מוסיף באירוניה: "טוב, היא סמל השלום, מה היא כבר מבינה מהחיים שלה". זה היה צפוי. ובכל זאת, הצלחנו להעביר כמעט שעה שלמה בלי פוליטיקה.

לפרופסור יורם יום־טוב יש דעות נחרצות על בעלי החיים בתל אביב. הוא מתנגד בהחלט לחתולאים בטענה שהחתולים גורמים נזק לחיות אחרות, ואין לו שום בעיות עם היונאים כי היונים לפחות לא מזיקות. הוא מעריץ גדול של העורבים בשל חוכמתם ויש לו פתרון לבעיית הכתמים שמשאירים העטלפים על קירות הבתים. תעופה, הוא מסביר, דורשת הרבה אנרגיה (פי עשרים ממצב של מנוחה). העטלפים מנצלים רק את המוהל שבפירות ויורקים את השאר כדי להקל על עצמם. הפתרון? אם תיטע עצים שהעטלפים לא אוהבים את פירותיהם, פתרת את הבעיה.

בספרו החדש, "הרואים את הקולות: עטלפים – בין מיתוס למ־ציאות", הוא מביא שורה ארוכה של עצים שהעטלפים מתרחקים מהם, כולם מצליחים ומשגשים בתל אביב. השאלה היא כמובן מה עושים עם אלפי הפיקוסים השתולים כבר בעיר, עם עצי השק־מה והאזדרכת שפירותיהם הם מאכל תאוה למעופפים הליליים. אותו השאלה הזאת לא כל כך מעניינת. מעניין אותו הרבה יותר איך העטלפים "רואים" את העולם בעזרת הקולות שהם משרדים. "זה דבר נפלא", הוא אומר, "זה מה שהופך אותם לבעלי חיים מדהימים".

יום־טוב כתב לי במייל שיש בתל אביב אזרחים נסתרים שעד כה לא כתבתי עליהם, ושאל אם הם עשויים לעניין אותי. עטלפים אף פעם לא עניינו אותי במיוחד, לא כאזרחיה הנסתרים של תל אביב ולא כאזרחיה הגלויים יותר לעין בשעת השקיעה. אבל כחובב מושבע של תוכניות טבע של הנשיונל ג'יאוגרפיק החלטתי לקחת את הסיכון. אני שמח על ההימור הזה. יום־טוב מתגלה כאיש שיחה מרתק והתלהבותו מבעלי החיים שחקר מידבקת.

הוא נולד בתל אביב בשנת 1938, השלים באוניברסיטת תל אביב תואר ראשון בכיולוגיה ותואר שני ושלישי בזואולוגיה. שנים רבות עסק במחקרי שטח, כשאלה איך חיים בעלי חיים בסביבתם הטבעית, איך מתקיים שיווי משקל בטבע ואיך שיווי המשקל הזה מופר בשל בתי הגידול של החיות על ידי בני אדם. כשיצא לפנסיה לפני עשר שנים החליט לעבור מפרסום מאמרים מדעיים לכתיבת ספרים, בתקווה "שמישהו ישתכנע שצריך וכדאי לשמור על הטבע בארץ". התוצאה: ארבעה כרכים כבדי משקל על החי ביי־שאל ושלושה ספרים דקים יותר על הצופיות (שם הרשמי של יונקי הרבש), הצבאים והעטלפים בארץ.